

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของการศึกษา

แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริโภคสุรา หรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์นั้นเป็นอันตรายอย่างยิ่งทั้งต่อสุขภาพของผู้บริโภคเอง และต่อสังคมแวดล้อม แต่ผลจากการศึกษาวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันยังคงมีปริมาณผู้ดื่มสุรา หรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์อยู่เป็นจำนวนไม่น้อย

สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานเอแบคโพล มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ ได้ทำการศึกษาพบว่า หลังจากที่มีรัฐบาลประกาศชัยชนะการทำสงครามกับยาเสพติดไปแล้วนั้น ปรากฏว่าปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนกลับสูงขึ้น โดยอายุของการเริ่มดื่มลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง และพบว่า เยาวชนอายุ 15 – 19 ปี ร้อยละ 46.9 เริ่มทดลองดื่มสุรา และมีแนวโน้มว่า เด็กและเยาวชนเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตั้งแต่อายุยังน้อย ๆ ถึงกว่า 5 แสนคน ("First Year Undergraduate University Students' General and Heavy Episodic Use of Alcohol Study: Self-reported Prevalence, Frequency, Drinking Intentions, and Related Consequences 2003," online, 2006) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยาเสพติดที่ผิดกฎหมายหาซื้อได้ง่ายขึ้น หรือการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลากหลายที่ชักชวนให้วัยรุ่นนักดื่มหน้าใหม่ทดลองแอลกอฮอล์มากขึ้น

ประเทศไทยเป็นประเทศที่พลเมืองมีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บริโภค โดยเฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดประเทศหนึ่ง จากข้อมูลทางสถิติพบว่า ในปี พ.ศ. 2543 คนไทยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อหัวเท่ากับ 13.59 ลิตร ซึ่งสูงเป็นอันดับ 5 ของโลก รองจากโปรตุเกส สาธารณรัฐไอร์แลนด์ บาฮามาส และสาธารณรัฐเชค ตามลำดับ และเป็นที่น่าสังเกตว่าอัตราดังกล่าวเป็นอัตราการบริโภคที่สูงกว่าประเทศที่เข้าใจกันว่าดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาก เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น สถิติที่พบในปี พ.ศ. 2546 ปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์เฉพาะที่ผลิตเองภายในประเทศรวมถึงกว่า 3,000 ล้านลิตร คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1.5 แสนล้านบาท และมีการบริโภคโดยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นถึง 2.6 แสนคนต่อปี จึงคาดการณ์ว่าในอนาคตมีแนวโน้มที่จำนวนผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะเพิ่มมากขึ้น 1 เท่าตัว ในทุก 3 ปี ("First Year Undergraduate University Students' General and Heavy Episodic Use of Alcohol

Study: Self-reported Prevalence, Frequency, Drinking Intentions, and Related Consequences 2003," online, 2006)

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นเป็นต้นเหตุของปัญหานานัปการในสังคมไทย เช่น ด้านเศรษฐกิจ ภาระโรคจากการบริโภคแอลกอฮอล์เป็นอันดับ 3 ในประเทศไทย รองจากเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และการบริโภคยาสูบ ความเสียหายทางเศรษฐกิจเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุจราจรประมาณไว้ในระดับร้อยละ 2 - 3 ของรายได้ประชาชาติ หรือราวหนึ่งแสนล้านบาทต่อปี ถ้ารวมความสูญเสียทางเศรษฐกิจทั้งหมด น่าจะไม่ต่ำกว่า 5 แสนล้านบาทต่อปี สำหรับปัญหาอุบัติเหตุ นั้น ประเทศไทยมีสถิติการเกิดอุบัติเหตุสูงเป็นลำดับที่ 6 ของโลก โดยพบว่า "การเมาแล้วขับ" เป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 ความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากอุบัติเหตุจราจรเท่ากับ 122,400 - 189,040 ล้านบาท หรือร้อยละ 2.25 - 3.48 ของ GDP (ในขณะที่ในประเทศอื่น ความสูญเสียเช่นนี้คิดเป็นร้อยละ 1-2 ของ GDP) อีกปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จากการสำรวจพบว่าครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวและต่อผู้อื่น และก่อปัญหาซึมลึกให้เด็กสะสมความรุนแรงในจิตใจและบุคลิกภาพ ผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2547 พบว่า แอลกอฮอล์เป็นสาเหตุหลักถึงร้อยละ 30.4 ของการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวไทย ("First Year Undergraduate University Students' General and Heavy Apisodic Use of Alcohol Study: Self-reported Prevalence, Frequency, Drinking Intentions, and Related Consequences 2003," online, 2006)

เนื่องด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นสาเหตุของปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นปัญหาทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งส่งผลร้ายไม่น้อยไปกว่าสิ่งเสพติดประเภทอื่น ๆ เช่น บุหรี่ หรือ ยาบ้า และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังขยายกลุ่มขึ้นอีก โดยมีผู้ดื่มหน้าใหม่มากขึ้นเรื่อย ๆ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) เล็งเห็นความสำคัญในการที่จะสร้างโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อรณรงค์ลดปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จึงเกิดโครงการ "งดเหล้า เข้าพรรษา" ขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการรณรงค์การงดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ร่วมกับโครงการอื่น ๆ

โครงการ "งดเหล้า เข้าพรรษา" เป็นโครงการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับองค์กรศาสนาต่าง ๆ สำนักงานกฤษฎามนตรี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรต่าง ๆ จัดให้มีขึ้นเพื่อเพื่อสร้างกระแสและปลูกจิตสำนึกให้คนไทยทุกคน ได้ตระหนักถึงโทษภัยและผลร้ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเข้าพรรษา ได้มีการชักชวนให้ชาวพุทธทั่วประเทศ งดเว้นจากการดื่มสุรา และ/หรือ เครื่องดื่มที่มีส่วน

ผลของแอลกอฮอล์เป็นระยะเวลา 3 เดือนเต็มในช่วงเข้าพรรษา โดยถือว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่อย่างหนึ่งที่เดียวสำหรับคนไทยชาวพุทธ

โครงการดังกล่าวเป็นโครงการรณรงค์ที่ได้กระทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปี พ.ศ. 2548 นี้ นับเป็นปีที่ 3 แล้วสำหรับการรณรงค์ในโครงการ “งดเหล้า เข้าพรรษา” โดยโครงการฯ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้สังคมตระหนักถึงผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และสังคมจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
2. เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนงดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และ
3. เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ มีมาตรการ และกิจกรรมสนับสนุนการงดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาของสมาชิกขององค์กร และชุมชน

โครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ในปี พ.ศ. 2548 มีระยะเวลาในการดำเนินการเผยแพร่สื่อและกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ เริ่มตั้งแต่ช่วงเข้าพรรษาจนถึงออกพรรษา ในปี พ.ศ. 2548 (22 กรกฎาคม – 19 ตุลาคม 2548) โดยมีกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ เป็น กลุ่มวัยรุ่นจนถึงผู้มีอายุ 40 ปี ที่มีพฤติกรรมการดื่มสุรามีแนวโน้มสูง โดยสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่เน้นการใช้สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นโปสเตอร์ สื่อกลางแจ้ง เป็นหลักในการเผยแพร่ ประกอบกับสื่อสนับสนุนอื่น ๆ เช่น เสื้อ ป้ายตั้งโต๊ะ หนังสือการ์ตูน หรือกิจกรรมต่าง ๆ

สำหรับลักษณะของเนื้อหาสารที่ใช้ในโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” นั้น มีลักษณะที่จับใจที่ต่างออกไปจากโครงการรณรงค์เกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอดีต แทนที่จะให้ข้อมูลในแง่ของโทษภัยต่อสุขภาพและวิธีการเลิกบริโภค โครงการฯ เลือกที่จะสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกต้องการที่จะเลิก โดยมีการเลือกใช้เนื้อหาของสารที่อิงสถาบันศาสนา และสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมเข้ามาเป็นจุดดึงดูดความสนใจ

จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าแนวคิดของเนื้อหาสารทั้งสองแบบดังกล่าว จะสามารถก่อให้เกิดผลในการโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ ให้เกิดความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้หรือไม่ ในระดับใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษา และในช่วงเข้าพรรษา ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี พ.ศ. 2548 ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา
4. เพื่อศึกษาความตั้งใจที่จะลด ละ เลิก บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร กับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา”
6. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร กับทัศนคติที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา
7. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร กับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา”
8. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร กับทัศนคติที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา
9. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร กับทัศนคติที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา
10. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา กับความตั้งใจที่จะลด ละ เลิก บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา
11. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา”
2. ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษาแตกต่างกัน
3. พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารของโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา”
4. พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา
5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา
6. ทัศนคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษามีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะลด ละ เลิก บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา
7. ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษาแตกต่างกัน

นิยามศัพท์

1. ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร หมายถึง คนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร หรืออาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. โครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” หมายถึง โครงการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญของการงดการบริโภคสุราในช่วงเข้าพรรษา และมีพฤติกรรมการงดการบริโภคสุรา ในช่วงเข้าพรรษา ตามโครงการ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประจำปี พ.ศ. 2548
3. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ของกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร

4. พฤติกรรมการใช้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง การแสดงออกหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับการดื่มสุรา และ/หรือ เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ โดยสามารถจำแนกปริมาณการดื่ม ดังนี้

- ดื่มเป็นประจำ หมายถึง ดื่มทุกวัน
- ดื่มน้อยครั้ง หมายถึง ดื่มโดยเฉลี่ย 4 - 6 วัน ต่อสัปดาห์
- ดื่บบางครั้ง หมายถึง ดื่มโดยเฉลี่ย 1 - 3 วัน ต่อสัปดาห์
- แทบจะไม่ดื่มเลย หมายถึง ดื่มโดยเฉลี่ยน้อยกว่า 1 วัน ต่อสัปดาห์ เช่น เฉพาะ

ในโอกาสพิเศษเท่านั้น

- ไม่ดื่มเลย

5. การรับรู้ หมายถึง การได้รับและเข้าใจข่าวสารที่เกี่ยวกับการงดบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา จากสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประจำปี พ.ศ. 2548

6. ทัศนคติ หมายถึง ความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อประเด็นเกี่ยวกับครอบครัว และศาสนา ที่ปรากฏในสื่อที่ใช้ในโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประจำปี พ.ศ. 2548

7. ความตั้งใจที่จะลด ละ เลิก บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับความน่าจะเป็นของบุคคลที่จะแสดงออก หรือการปฏิบัติเกี่ยวกับการลดปริมาณการดื่ม ละเว้นจากการดื่ม หรือเลิกดื่มสุรา และ/หรือ เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับโครงการรณรงค์ ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดให้มีโครงการรณรงค์เพื่อสร้างกระแสและปลูกจิตสำนึกให้คนไทยทุกคน ได้ตระหนัก ถึงโทษภัยและผลร้ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษา ชื่อโครงการ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ในปี พ.ศ. 2548 โดยโครงการรณรงค์เริ่มตั้งแต่เข้าพรรษาจนถึงออกพรรษา ในปี พ.ศ. 2548 (22 กรกฎาคม – 19 ตุลาคม 2548) เท่านั้น

ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 10 – 19 เมษายน พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลหลังจากที่โครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ประจำปี พ.ศ. 2548 เสร็จสิ้นลงแล้ว โดยทั้งระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จึงอาจไม่สามารถบ่งชี้ถึงประสิทธิผลของการใช้สื่อของโครงการได้อย่างชัดเจน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพรรษาและในช่วงเข้าพรรษา ปี พ.ศ. 2548 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารโครงการรณรงค์ “งดเหล้า เข้าพรรษา” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี พ.ศ. 2548 และทัศนคติที่มีต่อแนวคิดเรื่องการงดเหล้า เข้าพรรษา ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร และความตั้งใจที่จะลด ละ เลิกบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเข้าพรรษาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
2. ผลการวิจัยจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และเป็นแนวทางในการออกแบบเนื้อหาของสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ทางด้านสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการบริโภคสุรา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลดียิ่งขึ้นในโครงการรณรงค์ที่จะมีขึ้นต่อไปในอนาคต